

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема ідентичності у сьогоденних соціально-психологічних реаліях набуває все більшої актуальності. Розвиток суспільства, що характеризується інтенсивними змінами в соціально-політичній, економіко-правовій та інших сферах потребує задіяності висококваліфікованих фахівців, особистостей з високим рівнем професіоналізму.

Проблема ідентичності в психології не є новою, проте залишається актуальною навіть після того, як протягом понад сторіччя багато видатних вчених прилучались до вивчення цього психологічного феномена (З. Фрейд, Ч. Кулі, Дж. Мід, С. Рубінштейн, Е. Еріксон та ін.) [1]. Інтегративний характер змісту професійної ідентичності обумовлює вивчення психологічних основ її розвитку, як показника збереження психічного здоров'я особистості (В. Ананьєв, Е. Еріксон, В. Колпачников, К. Хорні), здатності до самоактуалізації (А. Маслоу), переживання емоційно вольового стану власної індивідуальності (О. Весна, Р. Ленг, Е. Фромм), засоби освоєння суспільного та індивідуального психологічного простору (Е. Еріксон, Д. Фельдштейн), здатності до самопрезентації (Р. Тайс, Д. Хаттон), основи самовизначення (Т. Буякас) [2].

Останнім часом інтерес психологів до проблеми професійної ідентичності помітно зростає. Але попри доволі значний обсяг теоретичних і експериментальних досліджень з питань розвитку професійної ідентичності, зазначаємо, що власне проблема професійної ідентичності майбутніх вчителів знаходиться на етапі вивчення. Неузгодженими залишаються погляди науковців на структуру професійної ідентичності майбутніх спеціалістів, взаємозв'язок професійної ідентичності та ідентичності соціальної й особистісної. Потребує досліджень і питання динаміки розвитку професійної ідентичності у процесі професійного становлення особистості студента.

Удосконалення підготовки майбутніх педагогів, становлення їхньої професійної ідентичності може трактуватися не як зміна напряму навчання, а як удосконалення його якості, розширення репертуару можливостей, збільшення ресурсного банку освіти. Якість освіти характеризує рівень задоволеності молодого фахівця здобутою професійною підготовкою, а також багато в чому визначає його соціальні перспективи й особистісний розвиток.

Ряд науковців, які розглядають професійну ідентичність одночасно і як психологічний стан, і як підготовленість, виділяють її як окрему підструктуру професійної готовності спеціаліста, що характеризує психологічні стани людини. Виділяючи психологічну ідентичність як окремий компонент готовності до педагогічної діяльності, В. Сластьонін вважає, що вона

передбачає сформовану, яскраво виражену спрямованість на вчительську діяльність, наявність інтересу до дитини і до предмету, який викладає, потребу у самоосвіті у цій сфері професійних знань [3].

На основі аналізу досліджень з питань складових компонентів професійної ідентичності можемо узагальнити, що у структурі професійної ідентичності домінуючими є психологічний, особистісний, когнітивний, емоційний, емпатійний, мотиваційний, ціннісний та операційний і конструктивний компоненти, які, взаємодіючи, формують ядро професійної ідентичності – образ професійного «Я», зміст якого, крім названого вище, складає навчально-професійна діяльність, вивчення студентами передового педагогічного досвіду, академічні компетенції, що формує майбутні індивідуальні якості особистості і властивості педагогічної діяльності.

Формування ідентичності є тривалим і складним процесом, що залежить від прийняття індивідом власних рішень (криза ідентичності), а також від прийняття чи неприйняття на себе зобов'язань щодо здійсненого вибору, системи цінностей чи майбутньої професійної діяльності. Основними варіантами становлення ідентичності є: зумовленість, дифузія, мораторій та досягнення ідентичності [2].

Основними особливостями прояву критеріїв професійного розвитку вчителя початкових класів є: професійна ідентичність та компетентність. Професійна ідентичність визначається сукупністю таких показників: константність (здатність до опору варіативних змін у цілях, змісті, методах та формах навчання в початковій школі); адаптивність (здатність до руйнування неадекватних професійних стереотипів, пов'язаних із парадигмою традиційної педагогіки в початковій школі); дистанційність (уявлення про місце професії вчителя початкових класів у семантичному, інформаційному та міжнародному професійному просторах, у системі безперервної освіти); сформованість Я-концепції.

Професійна ідентичність відбувається лише на досить високих рівнях оволодіння професією та є стійким узгодженням основних елементів професійного процесу. Ідентичними можуть вважатися професіонали, які мають стійку базу знань, діяльність яких відповідає оптимальному рівню професії.

Література

1. Брижак Н. Ю. Теоретичний аналіз проблеми професійної ідентичності особистості майбутнього вчителя початкових класів / Н. Ю. Брижак, М. С. Шпак // Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 року / гол. ред. Т.Д. Щербан. – Мукачево : МДУ, 2016. – С. 36-37.

2. Гошовська Д. Т. Специфіка професійної ідентифікації сучасних студентів / Д.Т. Гошовська // Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука" / гол.ред. Т.Д. Щербан, заст. гол. ред. J. Piwowarski, В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. – № Вип. 24(1). – С.106-109.

3. Радзімовська О. Психологічні чинники розвитку професійної ідентичності майбутніх фахівців / О. Радзімовська // Соціальна психологія. – 2012. – №3. – С.3-10.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>